

Oponentský posudek dizertační práce
„Principy nenásilné komunikace ve výuce cizích jazyků
Principles of Nonviolent Communication in Foreign Language Teaching“

Autor práce: Mgr. Jana Krucká
Vedoucí práce: PhDr. Pavla Nečasová, Ph.D.
Studijní program: Německý jazyk a literatura s didaktikou
Specializace: Didaktika německého jazyka
Oponentka: doc. PhDr. Jana Ondráková, Ph.D.

Ve své dizertační práci se Mgr. Jana Krucká zabývá tématem nenásilné komunikace v oblasti výuky cizích jazyků. Celkovým zpracováním tématu prokazuje, že ji toto téma velmi zaujalo, pojednává o něm velice podrobně z různých úhlů pohledu.

Práce je rozdělena do deseti kapitol. První dvě kapitoly (teoretická část práce) poskytují podrobný úvod do problematiky komunikace a komunikačních modelů a prezentují informace z děl zahraničních i domácích autorů. Zvláštní pozornost je věnována teorii mluvních aktů a komunikativní funkci jazyka i s ohledem na výuku cizích jazyků. Třetí kapitola definuje formy násilí dle WHO a kapitola pátá se věnuje projevu násilí v jazyce, otázka nenásilné komunikace je nastolena v kapitole 5. Celou teoretickou část zakončuje 6. kapitola popisem komunikačních kompetencí ve výuce cizích jazyků. Následující kapitoly, které lze označit za praktickou část, se věnují výzkumům aspektů komunikačního násilí na českých středních školách a jejich výsledkům. Upozorňují rovněž na skutečnost, že přestože je současná výuka cizích jazyků zaměřena na rozvoj komunikativních kompetencí žáka ve všech čtyřech řečových dovednostech, učitelé kladou především důraz na gramatickou a lexikální správnost.

Kapitoly 7-10 jsou věnovány dotazníkovým šetřením s cílem zjistit, zda na školách probíhá konverzační násilí, zda se jedná o častý jev a zda se liší jednotlivé typy škol četností výskytu komunikačního násilí. Autorka práce se zajímala rovněž o to, kdy a kde k tomuto násilí dochází, jak na něj žáci a žákyně reagují a jaké by podle nich měly být jejich tzv. ideální reakce. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 450 žáků a žákyň středních škol z celé České republiky.

Druhý realizovaný výzkum se zabýval komunikačním klimatem na středních školách, konkrétně zjišťoval množství času pro aktivní komunikaci, zajímaly ho obtížné komunikační situace včetně pocitů a potřeb žáků a žákyň. Vypracovaný dotazník byl předem podroben expertnímu posouzení odborníky a pilotně testován. Samotné dotazníkové akce se zúčastnilo celkem 350 osob. Z důvodu objektivního vyhodnocení dotazníku jsou v kapitole 9.3 popsána psychologická specifika věkové skupiny respondentů v období pozdní adolescence.

Další výzkum se soustředil „na praktickou implementaci principů nenásilné komunikace (techniky aktivního naslouchání) do výuky německého jazyka. Cílem byl zejména nácvik konverzačních dovedností pro udržení delších projevů v rámci konverzace. U tohoto výzkumu postrádám přesnější popis jeho průběhu, z textu vyplývá, že se jednalo o rozhovory v délce 2 minut, které (patrně) byly nahrávány (snad) pomocí kamery a následně vyhodnocovány (toto přesvědčení vyplývá z poznámky na str. 113 „Odpovědi na otázku

ukazují, že všichni žáci byli během výzkumu nervózní a mnozí nejistí. Toto je pochopitelné vzhledem ke skutečnosti, že tito žáci nejsou zvyklí účastnit se podobných výzkumů, ani být natáčeni.“). Po výzkumu následoval strukturovaný rozhovor s vyučujícím, jehož třída se výzkumu účastnila. Zhodnocení výzkumu tímto vyučujícím bylo kladné a inspirativní.

Práce je napsána kultivovaným jazykem odpovídajícím stylu vědecké práce, drobné nedostatky se vyskytují jen velmi ojediněle, jde zejména o zkomoleniny slova „spatra“ (sparta), shodu podmětu s přísudkem („Potřeby se lišily v závislosti na tom, jakou školu žáci navštěvovaly...“), „Hobbies“ (Hobbys). Pravopis slova diskuse a diskuze v této (jedné) práci doporučuji sjednotit. Tyto drobnosti však nezpochybňují odbornost celé práce. Předností autorky je, že čerpala z originálních cizojazyčných textů (anglického a německého jazyka), o čemž svědčí vlastní překlady citovaných údajů a uvedení této skutečnosti v poznámkovém aparátu. Také užití děl českých autorů pokládám za klad této práce.

Rozšiřující otázky k obhajobě dizertační práce:

V kapitole 8.1 je konstatováno zjištění, že konverzační násilí se nejčastěji vyskytuje na gymnáziích a nejméně často se s tímto jevem setkávají žáci konzervatoří. Tento rozdíl vysvětluje autorka práce tím, že „gymnázia pravděpodobně více podporují diskuzi a interakci mezi žáky, což poskytuje více prostoru pro projevy konverzačního násilí.“ Nedomnívám se, že by studující konzervatoře s bohatou řízenou mimoškolní činností (různá vystoupení, představení, organizace nejrůznějších akcí atd.) měli méně prostoru pro vzájemnou komunikaci, spíše naopak se lze domýšlet, že žáci a žákyně se navzájem více znají a více i lépe komunikují. Nemůže být konverzační násilí na gymnáziích provokováno spíše vzájemnou soutěživostí, soupeřivostí, zaměřením na výkon a snahou vynikat v rámci třídního kolektivu aj.?

Práce nese název Principy nenásilné komunikace ve výuce cizích jazyků. Je možné stručně (v bodech) tyto principy více charakterizovat? Nebylo by bývalo vhodné doplnit ještě část zaměřenou na konkrétní ukázky zařazení nácviku nenásilné komunikace do přímé výuky cizího (německého) jazyka? Např. formulace otázek, rolí apod.?

Dizertační práce Mgr. Krucké je napsána promyšleně, odborně zdatně a pečlivě. Zvolené téma je v současné době aktuální v případě nejen německého jazyka, ale i dalších cizích jazyků i dalších vyučovaných předmětů a má velký přínos pro další privátní i pracovní život lidí. Dizertační práce je na odborné úrovni a podává odpovědi na otázky, které si autorka kladla. Metody dizertační práce (dotazníková šetření, pozorování a záznam) byly zvoleny uvážlivě a vhodně. Přínosem této práce jsou výsledky dotazníkových akcí a zejména zjištění, že nejvíce času pro vzájemnou komunikaci se žákům dostává právě ve výuce cizích jazyků. Vzhledem k výsledkům výzkumů lze konstatovat, že je práce důležitým zdrojem poznatků pro vyučující cizích jazyků a podnětem pro realizaci programů a kurzů celoživotního vzdělávání učitelů.

Práce Mgr. Jany Krucké splňuje podmínky kladené na dizertační řízení a vhodně zakončuje doktorské studium. Doporučuji po úspěšné obhajobě této práce udělit Mgr. Janě Krucké titul Ph.D.

V Hradci Králové 18.10. 2024

doc. PhDr. Jana Ondráková, Ph.D.